

adelma von vay

Anton Rozman

ADELMA VON VAY IN SVETOVNO SPIRIT(UAL)ISTIČNO GIBANJE

Mednarodni simpozij o življenju in delu Adelme von Vay - Ljubljana, 03. december 2012

Uvod

Dragi kolegi, dragi gostje,

Na začetku bi vam rad izrekel iskreno dobrodošlico. Poleg tega se zahvaljujem Inštitutu za preučevanje krščanske tradicije in Občini Slovenske Konjice, ki nam nudita priložnost, da se srečamo na tem čudovitem in skrivnostnem kraju, ki ga je ustvaril Jože Plečnik, da predstavimo naše raziskave in poglede na življenje in delo baronice Adelme von Vay.

Poudariti je treba, da je za večino med nami do nedavnega baronica Adelma von Vay predstavljala neznano deželo, saj smo šele pred letom ali dvema, zaradi vrste nenavadnih naključij, dobili priložnost začeti raziskovati njeno življenje in delo ter nasploh spiritistično izročilo na Slovenskem. Zato vas prosimo za razumevanje in strpnost glede morebitnih netočnosti.

Namen moje predstavitve je, kot rečeno v sinopsisu, predstaviti zgodovinsko, konceptualno in do neke mere filozofsko ozadje življenja in dela Adelme von Vay, kot so ga razumeli in predstavili nekateri njeni sodobniki in nekateri sodobni raziskovalci svetovno razširjenega gibanja, ki ga na splošno označujeta besedi *spiritistično* in/ali *spiritistualistično*.

Tu predstavljam skrajšano različico prispevka.

Leto 1870 kot preobrat v evropski zgodovini

Začnimo s skico Dunaja v letu 1870, letu, ko je izšlo glavno delo Adelme von Vay, *Duh, sila, snov*. Za to glasbeno prestolnico je bilo to posebno leto, saj je takoj na začetku leta, 6. januarja, Društvo ljubiteljev glasbe (Gesellschaft der Musikfreunde) odprlo svojo novo zgradbo, zdaj znamenito Musikverein. Na Dunaju pa sta se istega leta odvila še dva pomembna dogodka: smrt Josefa Straussa (20. avgusta 1827 - 22. julija 1870), ki predstavlja zaton obdobja romantike in realizma, in rojstvo Oscarja Strausa (6. marca 1870 - 11. januar 1954), ki predstavlja zoro nove dobe modernizma.

Številni zgodovinarji leto 1870 štejejo tudi za prelomnico v zgodovini Evrope. V tem pogledu Roberto Vivarelli pravi: »Ta pogled na dogodke leta 1870 očitno pomeni, da se je takrat v evropski družbi zgodila korenita sprememba, sprememba osnovnih predpostavk, ki uravnavajo vse praktične dejavnosti. Tako pomemben, kot je bil ta prelomni trenutek za nova dogajanja na ravni dejanskih dogodkov - na primer potrditev nemške hegemonije na celini -, je bil še pomembnejši za pomen, ki so ga ti dogodki pridobili na podlagi novih načel, ki so jih utelešali. Tako lahko rečemo, da je leto 1870 odprlo novo fazo v evropski zgodovini, novo, ker je bila kvalitativno drugačna - vsebovala drugačen Zeitgeist - od prejšnje faze.«¹

Vpliv okultizma

Slavni zgodovinar zgodovine okultnega, James Webb, piše: »To, kar se je dogajalo, je bil končni propad starega svetovnega reda, ki je bil najprej surovo napaden v času renesanse in reformacije. ... in ravno takrat, ko se je zdelo, da je v 19. stoletju doba razuma začela že roditi sadove, je prišlo do nepričakovane reakcije proti sami metodi, ki je prinesla uspeh, divja vrnitev k arhaičnim oblikam verovanja in, med inteligenco, do zlovesče osredotočenosti na vraževerja, za katera je veljalo, da so že pokopana ...«²

Kljub temu, Alison Butler trdi, »... da nadaljevanje magične tradicije v dobi znanstvenega napredka in sekularizacije odseva pomembnost duhovnih organizacij, in okultno oživljanje intelektualne zgodovine kot vredno popularizacijo racionalne razlage sveta, ...«³

Toda Monrojeva disertacija izpodbija prejšnje akademsko prepričanje s predstavitev dolge zgodovine in razvoja alternativnih prepričanj, ki so oblikovala okultizem, in inherentno oživitev okultnega v 19. Stoletju.⁴

Okultizem

Beseda *okultno* izhaja iz latinske besede *occultus* (tajno, skrito, skrivno), ki se nanaša na »poznavanje skrivnega«.

Oxford English Dictionary pravi, da je bil izraz *occult* prvič uporabljen leta 1545, in pomeni tisto, česar »um ne dojame ali je zanj nedoumljivo; kar je onstran razumevanja ali onstran običajnega znanja.« Leta 1633, je beseda dobila še dodaten pomen, in sicer za označevanje »tistih antičnih in srednjeveških cenjenih znanosti, ki so si prizadevale vključiti znanje ali uporabiti vede skrivne in skrivnostne narave (kot magijo, alkimijo, astrologijo in teologijo).«

¹ Roberto Vivarelli, *1870 in European History and Historiography*, University of Florence, Seminari internazionali per Federico Chabod, Perugia, June 1980.

² James Webb, *The Occult Underground*, (Peru, Illinois: Open Court Publishing Co., 1974), str. 21-26.

³ Alison Butler, "Magical Beginnings: The Intellectual Origins of the Victorian Occult Revival." *Limina: A Journal of Historical and Cultural Studies*, No. 9, 2003, str. 78-95.

⁴ Monroe, John Warne. "Cartes de visite from the Other World: Spiritism and the Discourse of Laicism in the Early Third Republic." *French Historical Studies*, 26 (2003): pp.119-153 through Katie Anderson, *The Occult Revival in Nineteenth Century France*.

Medtem pa v *The Occult Roots of Nazism* (Okultne korenine nacizma) Nicholas Goodrick-Clarke ponuja naslednje široko opredelitev besede: »Okultizem ima svojo podlago v religioznem načinu razmišljanja, katerega korenine segajo v antiko in katerega je mogoče opisati kot zahodno ezoterično tradicijo. Njegove glavne sestavine so bile identificirane kot gnosticizem, hermetične razprave o alkimiji in magiji, Neo-platonizem in Kabala, ki so se vse porodile v vzhodnem Sredozemlju v prvih stoletjih našega štetja.«⁵

Poleg tega pravi, da za različnimi oblikami okultizma leži »močna želja po uskladitvi odkritij sodobnega naravoslovja z religioznim pogledom, da bi se obnovil osrednji in dostojanstven položaj človeka v vesolju.«⁶

Okultizem in ezotericizem

Beseda »ezoteričen« izhaja iz grške besede *esotericos*, in je komparativna oblika korena *eso*, ki pomeni »znotraj«. Njena prva znana omemba v grščini je v Lucijanova omemba, da naj bi imel Aristotel »ezoterična« (notranja) in »eksoterična« (zunanja) učenja. Beseda je kasneje označevala tajne nauke, ki naj bi jih Pitagora predajal izbrani skupini učencev in, na splošno, vse nauke, namenjene ali pripadajoče notranjemu krogu učencev in posvečencev. V tem smislu je besedo v angleščino leta 1655 vnesel Stanley v svoji *History of Philosophy*.

»Ezotericizem, kot akademsko področje, se nanaša na študij alternativnih, marginalizirani, ali disidentskih verskih gibanj ali filozofij, katerih zagovorniki na splošno razlikujejo svoja prepričanja, prakse in izkušnje od javnih, institucionaliziranih verskih tradicij. Med polja raziskovanja, ki so vključena v področje ezotericizma so alkimija, astrologija, gnosticizem, Hermetizem, Kabala, magija, mistika, Neo-platonizem, nova verska gibanja, ki so povezana s temi tokovi, ter okultna gibanja, rožno-križarstvo, skrivna društva in teozofija v devetnajstem, dvajsetem in enaindvajsetem stoletju. Kot je razvidno, ta funkcionalna opredelitev ezotericizma poudarja temeljni pomen besede »ezoteričen,« notranji. Skupine ali posamezniki se tako razkrijejo prav s poudarjanjem skrite, notranje, ali tajne narave njihovega znanja ali pogleda. Okultno je tako torej podskupina fenomena ezotericizma.«⁷

Od 1840-tih naprej sta bili tako Zahodna Evropa in Severna Amerika priči začetka tega, kar je postala velika oživitve zanimanja za zahodni ezotericizem in okultizem. Čeprav so bile številne ključne ideje oživitve stare že stoletja, pa so tedaj prevzele sodobno podobo.

Ezotericizem in spiritualizem

»Antoine Favre ... je pojasnil, da spiritualizem 'ne pripada zgodovini ezotericizma v pravem pomenu besede, vendar pa je z njim tesno povezan zaradi njegovega širokega vpliva in zaradi vprašanj, ki jih je odprl'. Z drugimi besedami, spiritualizem, čeprav je vplival na različne zahodne ezoterične skupine,

⁵ Goodrick-Clarke, Nicholas, *The Occult Roots of Nazism*, NYU Press, 1985, str. 17.

⁶ Goodrick-Clarke, Nicholas, *The Occult Roots of Nazism*, NYU Press, 1985, str. 29

⁷ Arthur Versluis, *The "Occult" in the Nineteen-Century America*, The Davies Group Publishers, 2005, str. 2

ni mogoče, zaradi svoje dvoumne opredelitve, uvrstiti med oblike zahodnega ezotericizma. Ker je spiritualizem terjal le eno skupno prepričanje, je ostal odprt za številne interpretacije in poimenovanja.«⁸

Okultizem proti znanosti

»Okultni spisi so pogosto zasmehovali mehanično znanost in racionalnost, mnogi učenjaki pa so ponovno oživitev okultizma videli kot odgovor na znanstveni materializem devetnajstega stoletja in upad institucionaliziranega krščanstva. Pa vendar bi bilo povsem netočno gledati na ponovno oživitev okultizma kot zgolj na proti-znanstveno. Zgodovinsko raziskovanje znanstvene revolucije v sedemnajstem stoletju je razblinilo stališče, da je znanstvena racionalnost izrecno izključila okultno iz sodobne znanosti. Glej, na primer, kako je Hutchison skušal »prevrednotiti koncepte o vlogi okultnih kvalitiet v znanstveni revoluciji,« s premikom v razumevanju okultnih kvalitiet iz 'nezavednih', v nasprotju z 'manifestiranimi,' v takšne, pri katerih so bile okultne kvalitete obravnavane kot 'nerazumljive' za znanost. Hutchison ugotavlja, da je na 'mnoge voditelje znanstvene revolucije mogoče gledati kot da so eksplicitno zagovarjali sprejemljivost okultnih entitet'«.⁹

Na podoben način so začeli zgodovinarji okultnega preporoda devetnajstega stoletja poudarjati, da odnos med okultizmom in znanostjo ni zgolj preprosto zavračanje. Alison Winter je na primer pokazala, da je mesmerizem zrasel iz medicinskega diskurza in nato še naprej izzival porajajoče se znanstveno priznane institucije. Daleč od tega, da bi bil marginalizirana psevdo-znanost, je »mesmerizem postal prej priložnost za spore tako glede avtoritete v znanosti in medicini kot v intelektualnem življenju, in ti spori so razkrili, da je položaj in značaj takšnih avtoritet bolj negotov, kot bi si želeli zgodovinarji.«¹⁰

Okultizem in perenialna filozofija

»Izraz *philosophia perennis* je vseboval koncept, da obstaja starodavna religija ali tradicija, ki presega čas in je bila na voljo vsem posvečenim skozi celotno svetovno zgodovino ... ter izvira iz publikacije Agostina Steuca *De perenni Philosophia* (1540)«.¹¹

»... med okultnimi organizacijami obstaja še ena težnja - prepričanje v obstoj čiste tradicije, ki jo je Bog (ali bogovi) predal človeštvu. Ta 'univerzalna filozofija' je vsebovala absolutno Resnico, ki so jo nato skozi leta duhovniki in vladarji potvorili, da bi jo uporabljali za zatiranje drugih ljudi. Prepričanje v to 'univerzalno tradicijo' in ideja, da jo inicirani lahko obnovijo ... odseva zgodnejši zahodni ezoterični koncept, ki ga najdemo v vsej antični filozofiji zahodnega sveta (še posebej v času renesanse), in ki je bil znan kot *prisca theologia* in *philosophia perennis*. Te ideje so temeljile na hermetičnih in novo-

⁸ Jeffrey D. Lavoie, *The Theosophical Society – The History of a Spiritualist movement*, Boca Raton, Brown Walker Press, 2012, str. 7.

⁹ Mark Morrisson, *Modern Alchemy: Occultism and the Emergence of Atomic Theory*, Oxford University Press, 2007.

¹⁰ Alison Winter, *Mesmerized: Powers of Mind in Victorian Britain*, Chicago, 1998, The University of Chicago Press, st. 4.

¹¹ Jeffrey D. Lavoie, *The Theosophical Society – The History of a Spiritualist movement*, Boca Raton, Brown Walker Press, 2012, p. 170.

platonskih spisih Numeniusa (približno 140 p. n. št.), Plotina (okrog 205–270 p. n. št.), Marsilia Ficina (1433–1499) in Georga Gemistosa Plethona (ok. 1355–1442).¹²

Okultno zdravljenje

»Zdi se, da je bil Paracelsus (1493–1541) prvi, vsaj med zahodnjaki, ki je človeškemu telesu pripisal magnetizem in predlagal uporabo tega človeškega magnetizma za zdravljenje bolezni. V ta namen so se morali že v njegovem času uporabljati magneti, kar lahko sodimo po njegovem izrazu »človeški magnetizem«, vendar pa tudi po delu Cardana iz leta 1584, v katerem »se nahaja poročilo o poizkusu anestezijske uporabe magnetov« in opis, da je bilo »takrat v navadi magnetizirati obroče, ki se jih je nosilo okoli vratu ali roke, z namenom zdravljenja živčnih bolezni«.¹³

»Kaldejski duhovniki, Parsi, Hindujci in drugi civilizirani ljudje v antiki so tudi prakticirali zdravljenje z dotikom. ... Egipčanske skulpture pogosto prikazujejo figure v magnetnih položajih. V antiki je bila navada, da so k bolnim prinašali oblačila prepojena z magnetizmom kakšne svete osebe, o čemer govorijo tudi Apostolska dela; xix, 12. Zdravljenja, ki jih je v Aleksandriji opravljal Vespazijan, so bila očitno, kot sta zapisala Svetonij in Tacit, magnetna, tako da je bila ideja o zdravilnih lastnostih »kraljevega dotika« le dediščina iz časa, ko so duhovniške funkcije povezane s kraljevsko službo, nosile s seboj tudi moč zdravljenja.«¹⁴

»Tudi ni bila ta uporaba človeškega magnetizma za zdravljenje bolezni edina vrsta magnetnega pojava, ki so ga poznali v antiki. Hipokrat, Aristotel, Galen in drugi klasični avtorji omenjajo somnambulizem, stanje, ki se lahko odvije naravno ali pa je umetno povzročeno. In v obeh primerih gre za pojav, ki ga sedaj uvrščamo pod »hipnotizem«. Prav tako ne more biti veliko dvoma o naravi izvajanja svetih devic v poganskih templjih.«¹⁵

Mesmerizem

"Anton Mesmer (1734-1815) ... je doktoriral šele leta 1766, ko je za svojo temo »Vpliv planetov na človeško telo« sledil Paracelsusovi teoriji, da planeti vplivajo na človeško telo preko subtilne magnetne tekočine. Jezuitski profesor astronomije na Dunaju, po priimku Hehl, ga je opozoril na magnet kot zdravilno sredstvo, nakar sta Mesmer in Hehl skupaj izvedla številne eksperimente z magnetiziranimi jeklenimi ploščami. Med njima se je pojavilo nekaj ljubosumja, potem ko je Mesmer ugotovil, da so »magnetni gibi«, pomiki roke od zgoraj navzdol, močno povečali učinkovitost jeklenih plošč. To, kar je gotovo je, da sta se Mesmer in Hehl razšla in da je Mesmerjev postopek zbudil takšen odpor dunajske

¹² Jeffrey D. Lavoie, *The Theosophical Society – The History of a Spiritualist movement*, Boca Raton, Brown Walker Press, 2012, str. 169.

¹³ *Animal Magnetism*, by Binet and Fere. English Translation, 1888, str. 2.

¹⁴ *Hypnotism and Mesmerism – part II*, by Annie Besant, *The Universal Review*, for February, 1890 – Adyar Pamphlet 202, 1935, Theosophical Publishing House, Adyar, Chennai [Madras] India, str. 32.

¹⁵ *Somnolism and Psychism*, J. W. Haddock, M.D., 1851. p. 7 through *Hypnotism and Mesmerism – part II*, by Annie Besant, *The Universal Review*, for February, 1890 – Adyar Pamphlet 202, 1935, Theosophical Publishing House, Adyar, Chennai [Madras] India), str. 32.

medicinske fakultete, da je moral zapustiti to mesto zapustiti. Obiskal je različna mesta in opravil številna zdravljenja po bolnišnicah in drugje ter po raznovrstnih izkušnjah prišel do zaključka, da lahko človeško telo proizvaja podobne učinke kot magnet in da je »živalski magnetizem« močno kurativno sredstvo.¹⁶

»Družbeno in kulturno so mesmerizem najprej sprejeli, popularizirali in o njem razpravljali elitni, intelektualni krogi.¹⁷ Ironično je, da je bila praksa mesmerizma pogosto tudi gledališka predstava ali »mazaštvo« elitistov in višjega razreda. Zakaj je bilo hipnotizmu namenjeno toliko pozornosti, je verjetno mogoče pripisati vprašanjem in pomislekom, ki jih je sprožil. Intelektualci so se spraševali o posledicah mesmerizma in o tem, kako lahko vpliva na filozofsko, politično in družbeno mišljenje. Mesmerizem in hipnoza sta bili praksi, ki sta vključevali nevidne moči, a ju je populariziralo prepričanje, da delujeta in je bilo tudi videti, da delujeta. To, kar je mesmerizem naredilo za tako razširjeno temo je bilo to, da, čeprav je bil neposredni izziv za znanost in otipljive stvari, ga je spodbudil tudi odnos do naraščajoče znanosti elektrike in magnetizma.«¹⁸

»Ne izključujoč seznam razvoja mesmeričnega bi omenil njegov vpliv na nemško romantično kulturo, na Naturphilosophie ter filozofiji Schellinga in Schopenhauerja, ki sta razvila koncepte »indeterminizma«.¹⁹ V Franciji je filozofija magnetizma in njen kasnejši razvoj vplival na dela Maine de Biran in Bergsona (Bergson je bil tudi predsednik Društva za parapsihološke raziskave).

Mesmerizem v Sloveniji

»Predstave o tem, da imajo roke nekaterih ljudi posebno moč (danes bi ji rekli bioenergija), s katero lahko ozdravljajo druge, naj bi bile indoevropske (Minařik, 197, 1: 26). Sredi 19. stoletja je bil na Slovenskem poznan Mesmerjev magnetizem. Najbolj znana oseba, ki se je ukvarjala z magnetizmom, je bil vsekakor duhovnik Jurij Humar, »čudodelnik« s Primskovega (tam je služboval kot duhovnik od 1876 do 1890), ki naj bi zdravil z osebnim magnetizmom (glej Žurga 1969). Sam si v svojem času (1819–1890) ni znal razlagati, od kod mu njegova nenavadna moč. Edino podobnost je našel z dunajskim zdravnikom Franzom Antonom Mesmerjem (1734–1815), ki je začel preučevati učinke magneta in magnetnega polja na zdravljenje. Mesmer je magnetizem pojmoval kot splošno razširjen, fin in nemerljiv fluid, ki naj bi vplival na ves mikro- in makrokozmos. Na začetku je zdravil z magneti, kasneje pa z dotikom. Sledila je ugotovitev, da lahko zdravi tudi le s koncentracijo svoje volje (Pintar 1950: 256–257). Jurij Humar je veljal v svoji ožji in širši okolici za zelo uspešnega zdravitelja z izjemnimi sposobnostmi; k njemu so se prihajali zdraviti tudi številni tujci. Spoznal se je na zdravilna zelišča, poleg jasnovidnosti pa naj bi obvladal tudi telepatijo in hipnozo. Danes bi rekli, da je bil bioenergetik in

¹⁶ Besant Annie, *Hypnotism and Mesmerism* – part II, *The Universal Review*, for February, 1890 – Adyar Pamphlet 202, 1935, Theosophical Publishing House, Adyar, Chennai [Madras] India, str. 39.

¹⁷ Silvia Mancini; J. Vale, "Animal Magnetism and Psychic Sciences, 1784–1935: The Rediscovery of a Lost Continent," *Diogenes* 48 (2000), str. 2.

¹⁸ Patricia Fara, "An Attractive Therapy: Animal Magnetism in Eighteenth-Century England", *History of Science* 33 (1995) str. 127–177.

¹⁹ Bell Matthew, "The German tradition of psychology in literature and thought, 1700–1840", *Cambridge Studies in German*, str. 176.

radiestezist. Dolenjski kmetje so ga imeli zaradi njegovega uspešnega zdravljenja ljudi in zaradi zgodbe o tem, kako je oživel mrtvo žensko, za vsemogočnega (Trdina, 1987: 868). Po njegovi smrti so se hodili zdraviti na njegov grob, nekateri pa s tem namenom tja zahajajo še dandanes.«²⁰

Spiritualizem

»Zgodovina spiritualizma ostaja fascinanten in nepopoln študij sam po sebi, s številnimi praktiki, ki jih je sodobna zgodovina zanemarila.«²¹

»Zgodovinsko obstajajo različne vrste spiritualističnih skupin, vključno s krščansko ortodoksnimi in progresivnimi agnostičnimi sistemi verovanj; vendar pa se zdi, da se vsi ti strinjajo glede enega prevladujočega načela – *da duhovi nedavno umrlih lahko lahko komunicirajo z živimi preko ljudi, ki so znani kot mediji* - to prepričanje je glavno načelo, ki združuje vse spiritualiste. ... Tega, česar se mnogi ne zavedajo, je izjemen vpliv, ki ga je imel spiritualizem na viktorijansko kulturo. To gibanje je vplivalo na številne znane posameznike, med njimi na Arthurja Conana Doylea, Mary Todd Lincoln in Victorja Hugoja.²²

»... eden najuglednejših sodobnih ameriških pravnikov John W. Edmonds, sodnik vrhovnega sodišča v New Yorku, je v londonski reviji izjavil, da je bilo tedaj v Združenih državah Amerike vsaj deset milijonov spiritualistov. Nihče ni bil v tistem času tako dobro usposobljen kot on, da izrazi mnenje o tem predmetu, kajti ni bil le v korespondenci z ljudmi po vseh delih države, ampak so ga tudi plemenita vrlina, kakor tudi njegova učenost, njegova sodna nepristranskost in konservativnost usposabljali za najbolj kompetentno in prepričljivo pričo. In še ena avtoriteta, publicist z enako neokrnjenim zasebnim in javnim ugledom, častitljivi Robert Dale Owen, je dodal [*Debatable Land between This World and the Next*, str. 174, London Ed. 1874], medtem ko je podprl oceno sodnika Edmondsa, da jih je v preostalem krščanstvu vsaj še enako število. Da bi se izognil vsem možnostim pretiravanja, pa od obeh zneskov odštel četrtno in (leta 1874) vsoto tako imenovanih spiritualistov ocenil na petnajst milijonov. ...²³

Spiritualizem in spiritizem - razlika

Besede *spiritizem*, *spiritualizem* in *duhovnost* so konceptualno različne in so bile najboljše pojasnjene v uvodu knjige Allana Kardeca *Le Livre des Esprits* (Knjiga duhov).

»Ko se pojavijo nove zadeve, so potrebne nove besede, ki so potrebne zaradi jasnosti jezika, da se izognili zmedi, ki je povezana s številnimi pomeni različnih izrazov. Besede *spiritual*, *spiritualist* in *spiri-*

²⁰ Židov Nena, *Methods of Alternative Medicine – Are they really quite new in Slovenia?* *Etnolog* št. 10, 2000, str. 139-159.

²¹ Jeffrey D. Lavoie, *The Theosophical Society – The History of a Spiritualist movement*, Boca Raton, Brown Walker Press, 2012, str. 1.

²² Jeffrey D. Lavoie, *The Theosophical Society – The History of a Spiritualist movement*, Boca Raton, Brown Walker Press, 2012, str. 2.

²³ Olcott H. S., *Spiritualism and Theosophy*, Adyar Pamphlet No. 104, August 1919, Lecture delivered at the rooms of the United Service Institution of India, Simla, 7 October 1880, Theosophical Publishing House Adyar, Chennai (Madras) India.

tualism imajo vse na primer natančno opredeljen pomen. Če bi vsaki od njih dodali nek nov pomen, da bi jo lahko uporabili za spiritistično doktrino, bi to pomenilo pomnožiti že tako številne vzroke za dvoumnosti. Strogo rečeno, *spiritualism* je nasprotje materializmu in vsi, ki verjamejo, da je v njih nekaj, kar je več kot samo materija, so spiritualisti; vendar pa iz tega ne sledi nujno, da morajo zato verjeti v obstoj duhov ali v komunikacijo z nevidnim svetom. Zato smo namesto besed *spiritual* in *spiritualism* za označevanje tega zadnjega prepričanja skovali in uporabili besedi *spiritist* in *spiritism*.

Ta dva izraza odražata svoj izvor in njun temeljni pomen ter imata zato to prednost, da sta popolnoma razumljiva. *Spiritualism* bomo prepustili njegovemu lastnemu pomenu. Zato bomo rekli, da načelo spiritističnega nauka ali spiritizem temelji na razmerju med materialnim svetom in nevidnim svetom, pri čemer je zadnji nastanjen z živimi bitji, ki so znani kot duhovi. Privrženca spiritizma bomo zato imenovali spiritisti. ... V specializiranem smislu *Le Livre des Esprits* (Knjiga duhov) vsebuje spiritistični nauk; v splošnem smislu je povezana s spiritualizmom in predstavlja en njegov vidik. Zato smo na naslovno stran napisali besedi: Spiritualistična filozofija.«²⁴

Spiritualizem v Združenih državah Amerike

Sodobni spiritualizem se je nato dejansko začel leta 1848 na posestvu družine Fox v mestu Hydesville v državi New Yorku. »Čudno vedenje dveh podeželskih deklet, ene pri dvanajstih letih in druge pri devetih, ... je bilo kot iskra moči za sprostitve verske domišljije; kajti Margaret in Kate Fox naj bi spet prevzeli nit komunikacije med svetom človeške zavesti in svetom raztelesenih duhov, s čimer sta človeku podarili novo zagotovitev v nesmrtnost«.

»Brata Davenport sta bila pionirja zgodnjega spiritualističnega gibanja s svojimi kabinetnimi seansami, fizičnim medijstvom in mednarodnimi turnejami. Do konca svoje kariere, ki se je raztezala preko celotne viktorijanske dobe od 1855 do 1877, sta postala mednarodno znana, saj sta nastopala v ZDA, Kanadi, Angliji, Franciji, Rusiji in celo v Avstraliji.«

»Trije najbolj znani ameriški spiritualisti si zaslužijo nekoliko daljšo obravnavo. Prvi od tega tria je bil Daniel Dunglas Home ... V času njegovega otroštva se mu je duhovna moč izražala na njegovo grozo in zaprepadenost. ... Tako je bil vržen v svet brez prijateljev, toda moč, ki jo je posedoval, ga je dvignila nad prijatelje in ga poslala iz Amerike, da bi bil sejalec spiritualizma po vsej Evropi.«

»Drugi ... je bil Andrew Jackson Davis. Zdelo se je, da je njegova vloga tista vidca in pisca, ne pa proizvajalca materialnih pojavov. ... Postal je jasnovidec in mesmerični predavatelj, in v tej vlogi je s svojimi razkritji začel vzbujati čudenje. Diagnosticiral je in ozdravljaval bolezni ter predpisoval diagnoze tistim, ki so prišli k njemu, ter s svojo kompetentnostjo presenečal tako bolnike kot zdravnike. Nato je začel gledati »v srce stvari,« da bi opisal bistveno naravo sveta in duhovni ustroj vesolja. Leta 1845 je imel v New Yorku sedeminpetdeset predavanj, ki so napovedala novo filozofijo vesolja. Natisnjena so bila pod naslovom, *Nature's Divine Revelation* (Božansko Razodetje Narave), v knjigi, ki je imela osemsto strani. Davis je nato postal plodovit pisatelj. Objavil je *The Great Harmonia* (Velika harmonija (Boston 1850)), *The Philosophy of Spiritual Intercourse* (Filozofija duhovnega odnosa (New York, 1851)), *Penetration* (Boston, 1856), *The Present Age and Inner Life* (Sedanja doba in notranje življenje (New York,

²⁴ Kardec Allan, *The Spirits' Book*, translation Anna Blackwell, Boston, Colby and Rich, 1893, str. i.

1853)); in *The Magic Staff* (Magične stvari (Boston, 1858)). Urejal je tudi periodično publikacijo *Herald of Progress*.«

»Thomasa Lakea Harrisa, tretjega velikega začetnega spiritualizma, je zelo pritegnila Davisova *The Divine Revelations of Nature*, vendar pa je razvil duhovne moči v nekoliko drugačni smeri, tisti pesniškega navdiha. Na svojih zgodnjih predstavitev te nadnaravne sposobnosti je pod domnevnim vplivom Byrona, Shelleyja, Keatsa in drugih narekoval dva epa z občasno odličnimi verzi . . . Angleški založnik je povedal, da je Harris narekoval in v štiriindevetdesetih urah zapisal *Lyric of the Golden Age* (Pesem o Zlati Dobi), zapisani na 381-ih straneh!«

»Dva najuglednejša predstavnika gibanja v najzgodnejših časih sta bila prof. Robert Hare, ugledni znanstvenik in izumitelj vodiko-kisikove cevi in sodnik Edmonds, vodilni pravnik. Oba moža sta se teme najprej lotila skeptično, z namenom razkriti njene neutemeljene trditve; vendar sta bila dovolj poštena, da sta nepristransko preučevala dokaze, tako da sta se oba prepričala v pristnost pojavov. Oba sta pogumno razkrila svoja prepričanja v javnosti, in sodnik Edmonds je opravil veliko predavateljsko turnejo po deželi, ki je imela velik propagandni učinek.«²⁵

Spiritizem v Evropi

Kot je bilo že pojasnjeno, je spiritualizem, ko se je prebil čez Atlantski ocean na obalo Francije, Allan Kardec preimenoval v spiritizem.

»Kardec se je strinjal, da je magnetizem razkril fluidno delovanje in da je temeljil predvsem na veri, medtem ko je spiritizem razkril še eno moč, ki bi jo lahko povezali z močjo molitve. Za Kardeca sta spiritizem in magnetizem ostala dva različna sistema prepričanj, pa čeprav je bilo človeka mogoče pozdraviti tudi s pomočjo magnetizerja, ki mu je pomagal duh. ... Kardec je zapisal, da je 'magnetizem pripravljaval pot spiritizmu' in dodal, da je magnetizem sprejel že desetletja pred tem, preden je postal spiritist.«

»Kardec je ustanovil Društvo za spiritistične študije (Societe des etudes spirites) in leta 1857 izdal knjigo *Knjiga duhov* (Livre des esprits)... napisano v podobnem slogu kot katoliški katekizem ..., ki ji je sledila *Knjiga medijev* (Livre des mediums) v letu 1861. Ta knjiga je priskrbela podrobna navodila za vzpostavitev avtonomne spiritistične skupine ... vsebina tega dela je bila izjemno praktična in je poskušala odgovoriti na vsa vprašanja, o katerih bi lahko povpraševal spiritistični aspirant; ... Kardecov spiritizem je ostal dostopen in je posledično pridobil veliko število privrženecv. Leta 1869 je *Revue Spirite* ocenila, da je v Evropi okoli milijon šesto tisoč že samo tistih spiritistov, ki prebivajo v Franciji.«

»Nek biograf je ugotovil, da, čeprav je bila Kardecova predstavitev idej izvirna, pa sami koncepti niso bili. Pravzaprav so številne njegove doktrine preprosto izhajale iz francoskih romantičnih socialističnih mislecev sredine devetnajstega stoletja, kot so bili Fourier, Eugene Pelletan in Jean Reynaud, ki so se osredotočali na koncepte dobrotelčnosti in 'zakona napredka', to pa so nato postala osnovna načela Kardecovega spiritizma.«²⁶

²⁵ Kuhn Alvin Boyd, *Theosophy: A Modern Revival of Ancient Wisdom*, 1930, str. 22.

²⁶ Jeffrey D. Lavoie, *The Theosophical Society – The History of a Spiritualist movement*, Boca Raton, Brown Walker Press, 2012, str. 133.

Orphic Society in Emma Hardinge Britten (1823-1899)

Začetek zanimanja romanopisca in državnika Edwarda Bulwer-Lyttona za okultno, se je odvil v okvirju mesmerizma. Med 1850-imi je izvajal raziskave in poskuse s spiritualizmom in mesmerizmom. Njegov sloves kot iniciata pa sloni na njegovem romanu *Zanoni*, ki je najpomembnejši okulturni roman angleške književnosti 19. stoletja.

»Emma Hardinge Britten je bila vplivna spiritualistka in okultistka ... V 1840-ih letih naj bi jo odkril mistični krog, imenovan 'Orphic Society', ki so se mu pridružili ugledni liki iz zgodovine zahodnega ezoterizma, med drugimi Edward Bulwer-Lytton (1805-1873), znan okulturni avtor, Richard James Morrison (1795-1874), astrolog s psevdonimom Zadkiel, in britanski diplomat sir Charles Wyke, če jih naštejemo le nekaj. ... Orphic Circle je očitno igral vplivno vlogo pri razvoju magije in okultizma v Angliji skozi pretežni del 19. stoletja ...«²

Emma Hardinge Britten je odigrala ključno vlogo pri organiziranju in povezovanju spiritualistov, tako z močjo navdihnjenih govorov kot s svojo sposobnostjo pisanja in objavljanja za širšo javnost. Od leta 1856 do konca svojega življenja je pogosto objavljala v številnih spiritualističnih revijah, pri čemer je uporabljala več psevdonimov, kakor tudi lastno ime. Tudi sama je urejala več spiritualističnih revij. Poleg revije *The Christian Spirituist* v New Yorku (maj 1854 - maj 1857), ki jo je urejala šele v zadnjem letu njenega objavljanja, je ustanovila in urejala še *The Western Star* v Bostonu (julij-december 1872) in *The Unseen Universe* v Manchestru (april 1892 - marec 1893). Pomembneje je, da je prva štiri leta njenega obstoja (november 1887 - februar 1892) urejala tudi angleško spiritualistično revijo *The Two Worlds*. Brittnova je bila tudi avtorica dveh obsežnih zgodovin spiritualizma, *Modern American Spiritualism* (1870) in *Nineteenth Century Miracles* (1883). Z možem sta uredila in izdala dve knjigi za Chevalierja Louisa de B -, ki sta temeljili na doktrinah in praksah Orphic Circle: *Art Magic* (1876), razprava o zgodovini in teoriji magije in *Ghost Land* (1876), okulturni biografski roman.

Sedem načel spiritualizma

Na prvi nacionalni konferenci ameriških spiritualistov leta 1890 je Emma Hardinge Britten predstavila svoj koncept temeljne osnove spiritualistične filozofije, ki se je kasneje poimenoval sedem načel spiritualizma, in ki so ga splošno sprejeli spiritualisti in spiritualistične organizacije po vsem svetu. Resolucije, ki so bile tam sprejete soglasno, so od takrat naprej oblikovale smer modernega spiritualizma.

Očetovstvo Boga.

Jedno prepričanje verske filozofije spiritualizma je sprejemanje Božanske energije. Ta sila, ne glede na njeno ime, je ustvarila vse, kar obstaja, in vzdržuje celotno svojo stvaritev. 'Božji duh' obstaja znotraj in okoli vsega. Vse je v nas: vsi smo Božji otroci, zato smo del ene družine. Boga priznavamo kot svojega očeta.

Bratstvo človeka.

Vsi smo del univerzalne ustvarjalne moči in torej ena družina v Bogu. Delovanje pravega bratstva v celotnem svetu bi ustvarilo boljše življenje za mnoge ljudi in prineslo enakost, varnost in mir. Spiri-

²⁷ Jeffrey D. Lavoie, *The Theosophical Society – The History of a Spiritualist movement*, Boca Raton, Brown Walker Press, 2012, str. 294-295.

tualisti poskušajo razumeti potrebe drugih in pomagati vsem ljudem, ne glede na raso, barvo kože ali vero.

Občestvo duhov in ministriranje angelov.

Občestvo z božansko energijo je naravni in bistveni del obstoja. Komunikacija med samim Duhom in njegovimi stvaritvami je vgrajena sposobnost. Spiritualisti to sposobnost uporabljajo za komunikacijo neposredno ali prek medija med tistimi v duhovnem svetu in nami. To ni nekaj nadnaravnega; to je običajno delovanje. Glavni namen komunikacije z duhovnim svetom je zagotoviti dokaze, ki podpirajo našo filozofijo. Ministriranje angelov prinaša okrepljeno modrost, ki razsvetli posameznika, družbo in svet, v katerem živimo. Sem spadajo tudi tisti, ki so predani blaginji in služenju človeštvu ter prinašajo navdih, vodenje in zdravljenje.

Kontinuiran obstoj človeške duše.

Duh je del 'Ustvarjalna sila' in je zato neuničljiv. Energije ni mogoče uničiti; lahko le spremeni svojo obliko. Po smrti fizično telo pustimo za sabo, medtem ko duša še naprej obstaja v drugačnih dimenzijah, ki jih imenujemo duhovni svet. Posamezna osebnost ostaja nespremenjena zaradi dogodka, ki ga imenujemo 'smrt'.

Osebna odgovornost.

V svoji modrosti nam je Bog dal ogromen potencial; ta potencial lahko uporabimo za izboljšanje lastnega življenja in življenja drugih. V življenju smo sposobni sprejemati odločitve, ki se nam zdijo primerne. Kaj vsak od nas naredi s svojim življenjem je naša osebna odgovornost, ki je nihče ne more nadomestiti ali preglasiti. Nobena druga oseba ali vpliv ne more popraviti našega napačnega početja.

Nadomestilo ali povračilo za vsa dobra in zla dela storjena na Zemlji.

To načelo izraža naravni zakon 'vzroka in posledice'. Ta zakon deluje tako zdaj na zemlji kot v duhovnem svetu. Ko se z izbiro odločitev pomikamo skozi življenje, rezultati teh izbir vplivajo na rast naše duše. Ko bomo zapustili zemeljsko življenje, ne bo prišlo do božje sodbe. Imeli bomo priložnost ponovno oceniti in se odločiti, kaj bi lahko storili drugače.

Večni napredek za vsako človeško dušo.

Večnost se ne začne ob smrti; napredek je za vse odprt že zdaj! Vsako dejanje ali namen, da bi se spremenili in spodbudili rast in napredovanje duše, ustvari pozitiven odziv. Vedno bo na voljo priložnost za razvoj in napredovanje, nikomur ni nikoli odvzeta vse-prežemajoča ljubezen Boga.

Emma Hardinge Britten je živela in delala v tesnem stiku z ezoteriki, magi in drugi okultisti za skoraj dve tretjini stoletja, s spiritualisti skoraj pol stoletja, s teozofi pa skoraj četrt stoletja. Do konca svojega življenja je torej razvila izjemno daljnosežno mrežo znancev znotraj teh treh prekrivajočih se skupin ljudi, pa čeprav je bila v veliki meri omejena na področji ZDA in Anglije. Prav v okviru te mreže se je najbolj čutil njen neposredni in posredni vpliv. Njena prvotna sinteza verskih, magičnih, okultnih, družbenih in političnih idej in idealov je bila v njenem času izjemno močna in privlačna ter ohranja znatno moč še danes.

Znanstveniki

»Alfreda Russella Wallacea (1823–1913) se najbolj spominjamo po vlogi neodvisnega soustanovitelja teorije naravne selekcije ob Charlesu Darwinu, očetu evolucijske teorije. ... Verjel je, da je evolucija človeštva edinstvena, ker je človek razvil um, ki ga je varoval pred zakoni naravne selekcije. Ta edinstvena evolucija je bila rezultat neznanih sil, ki delujejo v vesolju.«²⁸

»Wallace je v spiritizmu našel odgovore, ki so zapolnili metafizične vrzeli, ki so jih pustile neizpolnjene njegove znanstvene teorije. Spiritualizem je bil očitna religija za vsakega znanstvenika, ki temeljila na Wallaceovem stališču, da je 'spiritualizem eksperimentalna znanost, ki daje edino zanesljivo osnovo za resnično filozofijo in čisto religijo ... in je edini sposoben uskladiti nasprotujoče si veroizpovedi ... zanaša se na dokaze namesto na vero in nadomešča mnenja z dejstvi'.«²⁹

»Ko je bil leta 1865 priča določenim duhovnim pojavom, je začel svoje potovanje v spiritualizem. Ni bil edini znanstvenik, ki se je pridružil vrstam spiritualistov. V tem časovnem obdobju je bilo še kar nekaj znanih znanstvenikov, ki so verjeli v osnovna načela spiritualizma. Med njimi so bili: Sir William Crookes, kemik, sir Oliver Lodge, fizik, Richard Norris Wolfendon, psiholog in oceanograf, in Cromwell Fleetwood (CF) Varley, inženir, če naštejemo le nekatere.«³⁰

»Dr. Perty, profesor naravoslovja na Univerzi v Bernu; Prof. Hoffmann z univerze v Würzburgu; Dr. Boutlerof, profesor kemije v Sankt Peterburgu; Prof. Zöllner v Leipzigu, avtor *Transcedentalne fizike*; Camille Flammarion, francoski astronom; Profesorja Hare in Mapes iz ZDA in številni drugi. Vse te je gnalo, da so sprejeli teorijo, splošno prepoznano kot 'spiritualno', kot edino, ki je prekrivala dejstva, s katerimi so se seznanili.«³¹

Upad spiritualizma

»V sedemdesetih letih devetnajstega stoletja se je začelo govoriti o upadu (dejanskem ali namišljenem) spiritualističnega gibanja po zahodnem svetu, predvsem zaradi naraščanja nešteti razkritij 'uglednih medijev'. Dokaze za ta upad je predlagal Frank Podmore, zgodovinar spiritualizma, in splošni odnos javnosti, kot je bil povzet v članku v *New York Timesu* z naslovom 'Propad spiritualizma', objavljenem 23. februarja 1875: '... Osem do enajst milijonov moških in žensk v državi, ki jih lahko po trditvah g. Alfreda Wallacea, znanega angleškega pisca, uvrščamo med verujoče v spiritualizem, bi težko sedaj izrazilo vero v svoje prepričanje ... Upad bo, ko se bo enkrat pošteno začel, hiter. ... Ta 'upad' je vplival tako na Brittnovo kot na Blavsky, ki sta se skušali uveljaviti kot reformatoriki tega pojenjajočega se gibanja in institucionalizirati to versko tradicijo, tako filozofsko kot metodološko. V bistvu sta poskušali

²⁸ Jeffrey D. Lavoie, *The Theosophical Society – The History of a Spiritualist movement*, Boca Raton, Brown Walker Press, 2012, str. 315-318.

²⁹ Jeffrey D. Lavoie, *The Theosophical Society – The History of a Spiritualist movement*, Boca Raton, Brown Walker Press, 2012, str. 325.

³⁰ Jeffrey D. Lavoie, *The Theosophical Society – The History of a Spiritualist movement*, Boca Raton, Brown Walker Press, 2012, str. 319.

³¹ Kislingbury Emily, *Spiritualism in Its Relation to Theosophy*, F.T.S. A paper read before the Blavatsky Lodge of the Theosophical Society in 1892.

spodbuditi oživitev spiritualizma. Da bi dosegli ta cilj, sta morali ti dve ženski pridobiti dovzetne in predane spreobrnjence, ki bi imeli filozofski interes za ideale spiritualizma, ne le za obisk priložnostnih seans, temveč tudi za naročanje knjig, obiskovanje predavanj in plačevanje prispevkov. Tako je Teozofsko društvo nastalo iz te želje po oživitvi spiritualizma in po njegovi filozofskem organiziranju.«³²

Spiritizem v Avstriji

»Pomemben raziskovalec na področju magnetizma je bil Baron Carl Ludwig Reichenbach (1788–1869), kemik in strokovnjak za rudarstvo, ki je odkril parafin, kreozot in nekatere frakcije mineralnega olja. Leta 1844 je trdil, da je odkril novo silo, ki jo je poimenoval »Od«, »Odična ali Odilična sila,« ki je bila podobna Mesmerjevemu »Univerzalnemu fluidu,« vendar v nasprotju z živalskim magnetizmom, za katerega menijo, da je dvopolen.«³³

»Druga pomembna osebnost v Avstriji je bil baron Lazar Hellenbach von Paczolay (1827–1887), filozof, politik in ploden avtor, tesen prijatelj nemškega filozofa Carla du Prela in astrofizika Friedricha Zöllnerja. Na Dunaj mu je uspelo pripeljati številne medije, s katerimi je eksperimentiral, med njimi Eglingtona, Sladeja in Bastiana; napisal je tudi številne knjige in članke, med katerimi so bili najbolj ugledni: *Eine Philosophie des gesunden Menschenverstandes* (Filozofija treznega zdravega razuma), *Die Vorurtheile der Menschheit* (Predsodki človeka) v 3 zvezkih in *Geburt und Tod als Wechsel der Anschauungsformen oder die Doppel-Natur des Menschen* (Rojstvo in smrt kot sprememba načina dojetanja ali dvojna narava človeka.«³⁴

»V 40. in 50. letih 19. stoletja je madžarski plemič grof Ferencz Szapary (1804–1875) v Parizu založil številne knjige o somnambulizmu, magnetizmu in magnetoterapiji v nemškem jeziku, vendar je šele leta 1860, ko je Konstantin Delhez, domnevno belgijski državljani, ki je deloval kot učitelj francoskega jezika na Dunaju, prišlo do uvoza spiritizma z objavo prevodov Kardecovih del v nemškem jeziku. Ustanovil je tudi prvo spiritistično združenje in vodil spiritistično revijo 'Luč z onstranstva ali izbor cvetja z vrta spiritizma - revija za spiritistično znanost in doktrino', ki v glavnem vsebovala duhovna učenja in zapise v transu. Pogosta sodelavka njegove revije je bila tudi baronica Adelma von Vay.«³⁵

Adelma von Vay piše (*Nineteenth Century Miracles, Spiritualism in Austria*, pp. 413-415), da »dejansko spiritualizem na Dunaju ni nikoli dobil velike opore. V Budim-Pesthi je bilo povsem drugače.«

Spiritistične in aristokratske povezave Adelme von Vay - 1

Prvo poročilo o vpletenosti Adelme von Vay je v mainstream evropskega spiritizma prihaja izpod peresa Williama Henrya Harrisona (1841-1897), urednika vodilnega angleškega spiritualističnega časopisa, *The Spiritualist*, ki je na njegovih začetnih straneh običajno objavljaval imena glavnih dopisnikov

³² Jeffrey D. Lavoie, *The Theosophical Society – The History of a Spiritualist movement*, Boca Raton, Brown Walker Press, 2012, str. 308-309.

³³ Peter Mulacz, Vienna - <http://parapsychologie.info/history.htm>

³⁴ Peter Mulacz, Vienna - <http://parapsychologie.info/history.htm>

³⁵ Peter Mulacz, Vienna - <http://parapsychologie.info/history.htm>

časopisa: »Vodilne in bolj izkušene spiritualiste, med njimi številne ugledne na področju literature, umetnosti, znanosti in plemstva Evrope.« Nato temu v nadaljevanju sledi seznam teh sodelujočih, ki vključuje Adelmo von Vay in veliko število dopisnikov, kot jih je predstavila v svoji knjigi *Aus Meinem Leben* (Iz mojega življenja - zvezek II, str. 943-982): Prinz Emil de Sayn Wittgenstein, Lady Marie Caithness, Robert Dale Owen, Alexander Aksakov, Alfred Russell Wallace, gospa Makdougall Gregory, Emma Hardinge Britten, Leon Favre (generalni konzul Francije v Trstu), Benjamin Coleman, gospodična Emily Kislingbury.

Spiritistične in aristokratske povezave Adelme von Vay - 2

Obstajajo še drugi ugledni spiritualisti, ki so v Adelminem dnevniku omenjeni kot njeni dopisniki, na primer aristokrati: baron Lazar de Paczolay Hellenbach, baron Heiter von Schreckenbourg, Baron von der Koone, Grafin Katharina Emerich in njen mož, Leonhardt von Lindeck, Ulrich von Cilli, Graf Fritz Oberndorf, Graf Otto von Solms-Rödelheim, Ida von Kleist, ter ne-aristokratski spiritualisti: Joseph Rodes Buchanan, William Denton, Eugene Crowell, Caroline Corner, profesor Glücklich, Gustav Wilhelm Gessmann, Benjamin Kovacs, G.N. Gamow, Constantin Delhez, Alexander Redwitz, Maximilian Perty Alexander Jung, Prosper Schücking, Vinzenz Chiavacci, Florence Marryat, Rene Caillie, madame Collignon, Cicely L'Estange, Manne Cyprien Vignes, Fenzi Parisi, doktor Urbanetti in mediji: Franziska Friedmann, Lotti Fowler, Elisabeth Guppy, James M. Peebles itd.

Povezava Adelme in njenega moža s Teozofskim društvom in njuno sodelovanje v njegovem delovanju še ni povsem potrjeno. Toda iz odlomkov iz *Odstrte Izide* (H. P. Blavatsky) in *Old Diary Leaves* (H. S. Olcott) je mogoče povsem očitno sklepati, da je bila njuna tesna prijateljica in dopisnica, vendar pa bo potrebno to korespondenco še odkriti in preučiti.

Vloga Adelme von Vay v spiritističnem gibanju

Vsekakor je največji prispevek Adelme von Vay k spiritualističnemu gibanju objava knjige *Geist-Kraft-Stoff* (Duh, sila, snov) leta 1870. Približno leto kasneje je bila tudi med ustanovitelji Verein Spiriter Forscher (Društvo Spiritističnih raziskovalcev) v Budimpešti, pri čemer so preostali bili njen mož Ödön von Vay, prvi predsednik društva, dr Adolf Grünhut (1826-1906), pionir spiritističnega gibanja na Madžarskem in avtor dveh knjig o spiritualizmu *Študije o spiritizmu* v madžarskem jeziku, ter g. Anton Prohasker in drugi. Društvo je pri svojem delu temeljilo na načelih, razkritih v Adelmovi knjigi, in je redno izdajalo svojo mesečno revijo.

Adelma je redno objavljala v številnih spiritualističnih revijah: *The Banner of Light*, *The Spiritualist in The Medium and Daybreak* ter številnih drugih; njen članek *Haunting Spirits* je W. H. Harison's vključil v svojo knjigo *Rifts in the veil*, poročilo o *Spiritizmu v Avstriji* pa avtorica E. H. Britten v njenem zgodovinskem pregledu spiritualizma, *Nineteenth Century Miracles*.

Nekako nenavadno je, da je bila Adelmina knjiga *Duh, sila, snov* prevedena v angleščino šele leta 1948, saj je bila prva knjiga, ki je osvetlila nekaj osnovnih načel spiritistične kozmogonije. Še več, zdi se, da *Art Magic* Chevalier Louis de B-ja, ki jo je uredila E. H. Britten objavlja v uvodnih poglavjih I in II ista načela.

Do zdaj je raziskovanje življenja in dela Adelme von Vay odprlo več vprašanj kot je prineslo odgovorov, zato je ta simpozij pravzaprav začetek ustreznih raziskav vpliva Adelme von Vay kot spiritistke, zdravilke in humanitarke.
